

مؤلفه‌های نظریه دفاع همه‌جانبه در منظومه دفاعی - امنیتی امام خامنه‌ای با تأکید بر تجربه دفاع مقدس

عباسعلی فرزندی اردکانی^۱، حسین ظفری دوازده امامی^۲

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۴/۱۲/۲۹

تاریخ دریافت: ۱۴۰۴/۰۶/۲۸

چکیده:

دفاع و امنیت، دو مؤلفه بنیادین و درهم‌تنیده در پایداری ملی‌اند که کارکرد آن‌ها در سطح حکمرانی کلان، تضمین امنیت داخلی و خارجی کشور است. فقدان یک راهبرد جامع در این عرصه، می‌تواند جمهوری اسلامی ایران را در برابر تهدیدات ترکیبی قدرت‌های سلطه‌گر و جریان‌ات تروریستی آسیب‌پذیر کند. این پژوهش با رویکردی توصیفی-تحلیلی و بر پایه روش «تحلیل مضمون کیفی» به واکاوی مؤلفه‌های نظریه دفاع همه‌جانبه در منظومه دفاعی-امنیتی امام خامنه‌ای پرداخته است؛ منظومه‌ای که تجربه هشت سال دفاع مقدس بنیان‌های مفهومی و عملی آن را تقویت کرده است. تحلیل داده‌ها (با نرم‌افزار مکس کیودی ای) به شناسایی ۱۲۵ مؤلفه کلیدی انجامید که در قالب ۹ بُعد اصلی (سیاسی، اجتماعی، فرهنگی، اقتصادی، فقهی-حقوقی، علمی، نظامی، مدیریتی و روحی-روانی) سازماندهی شدند. یافته‌ها نشان می‌دهد این نظریه، با اتکاء هم‌زمان به ظرفیت‌های سخت‌افزاری و نرم‌افزاری قدرت ملی، بر ارکانی چون عمق راهبردی، اقتدار فرهنگ‌پایه، مردم‌پایگی دفاع و مقاومت فعال استوار است و می‌تواند به‌عنوان الگویی بومی برای طراحی و به‌روزرسانی راهبردهای دفاعی-امنیتی جمهوری اسلامی ایران به‌کار گرفته شود.

واژگان اصلی: دفاع همه‌جانبه، امام خامنه‌ای، دفاع مقدس، تحلیل مضمون، منظومه دفاعی-امنیتی.

۱. استادیار علوم دفاعی راهبردی، دانشگاه عالی دفاع ملی، تهران، ایران (نویسنده مسئول) aafarzande@gmail.com

۲. دانشجوی دکتری جامعه‌شناسی سیاسی، دانشکده علوم اجتماعی، دانشگاه رازی، کرمانشاه، ایران

مقدمه

بیانات راهبردی و ژرف حضرت امام خامنه‌ای، رهبر معظم انقلاب اسلامی، تجسم عینی آموزه‌های اسلام ناب به‌شمار می‌آید. این اندیشه‌ها بر پایه گنجینه‌ای ارزشمند از معارف اصیل اسلامی شکل گرفته که از حوزه‌هایی چون فقه، حدیث، تفسیر، تاریخ اسلام، سیره پیامبر اعظم (ص) و اهل‌بیت (ع) الهام گرفته‌اند. چنین رویکردی با تکیه بر جامع‌نگری و حکمت‌محوری، ضمن فراهم‌آوردن بصیرتی عمیق نسبت به تحولات تاریخی و معاصر، پشتوانه‌ای نظری و عملی برای طراحی نقشه راه منظومه دفاعی-امنیتی جمهوری اسلامی ایران ایجاد می‌کند.

از آغاز پیروزی انقلاب اسلامی تاکنون، نگرش‌های کلان معظم‌له در عرصه دفاع و امنیت جایگاهی محوری در منظومه فکری ایشان داشته و در مقام رهبری و فرماندهی کل قوا همواره مورد تأکید بوده است. تجربه هشت‌ساله دفاع مقدس، به‌عنوان نقطه عطفی سرنوشت‌ساز در تاریخ معاصر ایران، نقشی تعیین‌کننده در شکل‌گیری و تعالی این منظومه ایفا کرده است؛ تجربه‌ای که ضمن آزمودن کارآمدی راهبردهای دفاعی، بستر گسترش مفاهیمی همچون مردم‌پایگی، خوداتکایی و مقاومت فعال را فراهم ساخت.

مقوله‌های دفاع و امنیت، فراتر از بُعد نظامی صرف، از مؤلفه‌های بنیادین حیات فردی و اجتماعی و معیاری اساسی برای سنجش سطح توسعه ملی محسوب می‌شوند. تجربه تاریخی نشان می‌دهد که تمامی نظام‌های سیاسی- صرف‌نظر از تفاوت در پارادایم و چارچوب نظری- برای تحقق ثبات و امنیت پایدار، مسیرهایی همگرا برمی‌گزینند؛ چراکه هر الگوی حکمرانی تنها در بستر امنیت و آرامش پایدار امکان تحقق می‌یابد.

از این منظر، ضرورت توجه به مؤلفه‌های «دفاع»^۱ و «امنیت»^۲ در سطوح فردی، محلی و ملی و بهره‌گیری از آموزه‌های دفاع مقدس در بازطراحی راهبردهای کنونی بیش‌ازپیش آشکار می‌شود. دولت‌ها برای تحقق این امر، راهبردهای ویژه‌ای را در قالب منظومه‌های دفاعی-امنیتی سازمان‌دهی می‌کنند. در همین راستا، بررسی‌های انجام‌شده نشان داده است که مؤلفه‌های دفاعی و امنیتی به‌ویژه آن دسته که ریشه در تجربه دفاع مقدس دارند، در سال‌های اخیر نقش مهمی در ارتقای جایگاه ژئوپلیتیکی ایران در منطقه غرب آسیا و نظام بین‌الملل داشته‌اند.

¹ Defensive

² Security

با نگاهی کلان امنیت و دفاع- به‌منابه میراث و دستاوردهای تثبیت‌شده در دفاع مقدس- زیربنای پایداری ملی و موتور محرک توسعه کشور به شمار می‌روند؛ عاملی که بدون آن مسیر پیشرفت، فارغ از مبانی ایدئولوژیک، اصلاً قابل تحقق نخواهد بود. ازاین‌رو، صیانت از امنیت سرزمینی و استمرار دستاوردهای دفاع مقدس، بنیادی‌ترین وظیفه حاکمیت و مسئولان عالی‌رتبه است. استقرار یک منظومه دفاعی-امنیتی کارآمد و یکپارچه، علاوه بر تضمین ثبات داخلی، جایگاه جمهوری اسلامی ایران را در دیپلماسی ارتقا داده و نقشی بازدارنده در برابر تهدیدات خارجی ایفا می‌کند (فتحی و همکاران، ۱۳۹۹: ۲۸۶).

در این چارچوب، نظریه «دفاع همه‌جانبه»^۱ در منظومه دفاعی-امنیتی امام خامنه‌ای از جامعیت ویژه‌ای برخوردار است. این نظریه، که تجربه دفاع مقدس یکی از پشتوانه‌های اصلی آن به شمار می‌رود، علاوه بر کارکردهای متنوع، بر ارکانی همچون عمق راهبردی، اقتدار فرهنگ بنیاد، مردم‌پایگی، مقاومت فعال، توازن در مؤلفه‌های قدرت و دیگر عناصر مکمل استوار است. تحقق این ارکان به‌طور طبیعی به ایجاد «بازدارندگی مؤثر»^۲ در برابر تهدیدات و تقویت هم‌افزایی میان مؤلفه‌های نرم و سخت قدرت می‌انجامد.

بدین‌سان، هدف این پژوهش شناسایی و تبیین مؤلفه‌های نظریه دفاع همه‌جانبه در چارچوب منظومه دفاعی-امنیتی امام خامنه‌ای با تأکید بر تجربه دفاع مقدس است. تدوین مدلی جامع بر مبنای این چارچوب فکری می‌تواند پیامدهایی چون:

- ارتقای آگاهی و آمادگی نیروهای مسلح برای بهره‌گیری از ظرفیت مردمی در مقابله با تهدیدات نوپدید و پیش‌بینی‌ناپذیر
- ایجاد بستر نوآوری و توسعه فناوری‌های پیشرفته دفاعی-تسلیماتی
- تعمیق انسجام و همگرایی امت اسلامی ایران بر محور نقشه راه دفاعی-امنیتی ارائه‌شده
- توسعه همکاری دوجانبه میان جامعه و نیروهای مسلح و تقویت قدرت بازدارندگی
- تثبیت جایگاه ایران به‌عنوان الگویی راهبردی برای جهان اسلام در برابر سلطه‌جویی قدرت‌های خارجی

¹ Comprehensive Defense

² Effective Deterrence

در مقابل، فقدان شفافیت یا اجرای ناقص این منظومه پیامدهایی همچون:

- ❖ اختلال در توازن ساختاری سامانه دفاعی و افزایش تهدیدات
- ❖ کاهش توان طراحی و اجرای راهبردهای اثربخش
- ❖ تضعیف استقلال و توان پاسداری از تمامیت ارضی و افزایش آسیب‌پذیری در برابر مداخلات بیگانه
- ❖ آشکار شدن شکاف‌ها و ضعف‌های دفاعی در سطح جهانی و تشدید تهدیدات دشمنان را به دنبال خواهد داشت.

مبانی نظری

پیشینه‌شناسی

افتخاری و شامانی (۱۴۰۱) در مقاله‌ای با عنوان «امنیت ملی در اندیشه مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی)»، با به‌کارگیری روش تحلیل محتوای کیفی، به واکاوی مؤلفه‌های مفهومی امنیت ملی در بیانات معظم‌له پرداخته و بر تقدم مؤلفه‌هایی چون منافع ملی و وحدت ملی در چارچوب گفتمان بومی امنیت ملی تأکید کرده‌اند.

فرزندی و همکاران (۱۴۰۱) در پژوهش «بعد سیاسی مکتب دفاعی-امنیتی جمهوری اسلامی ایران» به بررسی تهدیدات، آسیب‌ها و چالش‌های سیاسی کشور در حوزه دفاع و امنیت پرداخته و ضرورت تدوین سیاست‌ها و راهبردهای متناسب را مورد تأکید قرار داده‌اند.

سوری و همکاران (۱۴۰۰) در مقاله‌ای با عنوان «تحلیل جایگاه قدرت نرم جمهوری اسلامی ایران در بازدارندگی دفاعی» به بررسی نقش قدرت نرم در تقویت بازدارندگی دفاعی کشور پرداخته‌اند. یافته‌های این پژوهش نشان می‌دهد که قدرت نرم از طریق ایجاد بازدارندگی نرم، تقویت بازدارندگی همه‌جانبه، شکل‌دهی به شرایط ذهنی بازدارنده و پشتیبانی از راهبردها و اقدامات بازدارنده نقش مهمی در تثبیت و ارتقای بازدارندگی دفاعی جمهوری اسلامی ایران ایفا می‌کند.

فرزندی و همکاران (۱۳۹۹) در تحقیق «بعد سیاسی نظریه امنیتی انقلاب اسلامی» با بهره‌گیری از روش تحلیل محتوا به شناسایی مبانی، اصول، شاخص‌ها و مؤلفه‌های سیاست دفاعی-امنیتی انقلاب اسلامی پرداخته و ارتباط میان این مؤلفه‌ها را مورد ارزیابی قرار داده‌اند.

حبیب‌زاده (۱۳۹۸) در مقاله «ابعاد امنیت از منظر امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی)» با رویکرد تحلیل

گفتمان، ابعاد امنیت را در شش حوزه فرهنگی، اقتصادی، سیاسی، اجتماعی، دفاعی-امنیتی و زیست‌محیطی دسته‌بندی کرده و بر تعامل و هم‌پوشانی میان آن‌ها تأکید ورزیده است. با وجود این مطالعات ارزشمند، بسیاری از تحقیقات پیشین به صورت جداگانه یا مبتنی بر الگوهای اقتباسی به موضوعات دفاع و امنیت پرداخته‌اند. نوآوری پژوهش حاضر در آن است که با رویکرد شبکه‌ای و منظومه‌محور، مؤلفه‌های نظریه دفاع همه‌جانبه در منظومه دفاعی-امنیتی امام خامنه‌ای را با تأکید بر تجربه دفاع مقدس شناسایی و تحلیل می‌کند؛ رویکردی که می‌تواند مبنای تدوین راهبردهای بومی و نوین در عرصه دفاع و امنیت ملی قرار گیرد.

تعریف مفاهیم

مفهوم مؤلفه و کارکرد آن

از دیدگاه ریشه‌شناختی، «مؤلفه» در فرهنگ فارسی به معنای نشان‌گر یا جزئی از یک نظام کلی به کار می‌رود (معین، ۱۳۷۵: ۲۵۰). در علوم انسانی، مؤلفه، عنصری به هم پیوسته با سایر اجزا است که تنها در بستر اصل یا مجموعه‌ای از اصول معنا پیدا می‌کند و تغییر یا حذف آن، انسجام کلی ساختار را مختل می‌سازد (میرمحمدی، ۱۳۹۸: ۳۷).

تعریف و مختصات «دفاع مقدس»

«دفاع مقدس» اصطلاحی است که به مقاومت هشت‌ساله ملت ایران در برابر تجاوز رژیم بعث عراق (۱۳۳۷-۱۳۵۹) اطلاق می‌شود؛ رخدادی که جلوه‌های ایثار، بصیرت، وحدت ملی و پایبندی به آرمان‌های انقلاب اسلامی را متجلی ساخت (حجازی، ۱۴۰۱: ۲۰۰). این تجربه تاریخی افزون بر بُعد نظامی، دارای کارکردهای فرهنگی، اجتماعی و هویتی بوده و امروزه به عنوان مرجع راهبردی در سیاست‌گذاری امنیتی و دفاعی جمهوری اسلامی ایران شناخته می‌شود (سوری و همکاران، ۱۴۰۰: ۱۸۰).

¹ Component

² Holy defense

ارزش‌های دفاع مقدس و پیوند آن با مدل‌های دفاعی

ارزش‌های بنیادین دفاع مقدس شامل ایثار، روحیه جهادی، «مقاومت فعال»، «مردم‌پایگی دفاع»^۱ و «انسجام ملی در برابر دشمن»^۲ که تنها در مدیریت جنگ بلکه در طراحی الگوهای بازدارندگی پس از جنگ نیز نقش آفرین بوده‌اند. این ارزش‌ها امروز به‌عنوان شاخص‌های کیفی در «منظومه دفاعی-امنیتی»^۳ مطرح هستند و در سیاست‌های کلان امنیت ملی بازتاب یافته‌اند (رضایی، ۱۳۹۷: ۱۰۰).

منظومه دفاعی-امنیتی امام خامنه‌ای

این منظومه، نظامی کل‌نگر از گزاره‌های ارزشی-راهبردی در حوزه دفاع و امنیت است که بر پایه اصول اسلام ناب، استقلال‌طلبی و عدالت‌محوری شکل گرفته و تمایزی بنیادین با الگوهای امنیتی غربی دارد. سه ویژگی اصلی آن عبارت‌اند از: ۱- تعامل درونی حوزه‌ها (سیاسی، فرهنگی، اقتصادی، نظامی) ۲- اثرگذاری متقابل با محیط منطقه‌ای و بین‌المللی ۳- برخورداری از نظم ساختاری و هدفمند (ترکاشوند و مهدیان، ۱۳۹۹: ۱۵).

مفهوم «دفاع همه‌جانبه» در دکترین ملی

در چارچوب اندیشه دفاعی رهبر معظم انقلاب، دفاع همه‌جانبه فراتر از تمرکز بر توان نظامی، به هم‌افزایی ظرفیت‌های انسانی، علمی، اقتصادی و فرهنگی برای مقابله با تهدیدات چندلایه (نظامی، اقتصادی، سایبری، رسانه‌ای و زیست‌محیطی) تأکید دارد (دهقان، ۱۳۹۴: ۲۰). این رویکرد، با استمرار ارزش‌های دفاع مقدس-از جمله حضور مردمی و فرهنگ ایثار- به دنبال ایجاد بازدارندگی پایدار و صیانت از هویت ملی است.

دسته‌بندی مؤلفه‌های مرتبط با دفاع مقدس در منظومه دفاعی-امنیتی

این دسته‌بندی دربرگیرنده نه بُعد کلیدی است:

مؤلفه‌های بعد سیاسی^۴: مصون‌سازی استقلال و عدالت‌محوری در حکمرانی.

^۱ Active Resistance

^۲ People-Centered Defense

^۳ National Cohesion Against the Enemy

^۴ Defense-Security System

^۵ Total Defense

^۶ Political Dimension Components

مؤلفه‌های بعد اجتماعی^۱: تقویت انسجام ملی و وحدت ارزشی.

مؤلفه‌های بعد فرهنگی^۲: صیانت از هویت اسلامی-ایرانی و ترویج فرهنگ مقاومت.

مؤلفه‌های بعد اقتصادی^۳: تحقق اقتصاد مقاومتی و کاهش وابستگی.

مؤلفه‌های بعد فقهی - حقوقی^۴: انطباق کامل با موازین شرع و قانون اساسی.

مؤلفه‌های بعد علمی^۵: جهاد علمی، نوآوری و اقتدار فناورانه.

مؤلفه‌های بعد نظامی^۶: افزایش بازدارندگی و آمادگی همیشگی.

مؤلفه‌های بعد مدیریتی^۷: مدیریت جهادی و تصمیم‌گیری سریع در شرایط بحرانی.

مؤلفه‌های بعد روحی - روانی^۸: ایجاد انگیزه معنوی و مدیریت ترس و اضطراب در بحران‌ها.

هر یک از این مؤلفه‌ها، چه در دوران دفاع مقدس و چه در دوره‌های پس‌از آن، شرط کارآمدی ساختار دفاعی-امنیتی جمهوری اسلامی ایران بوده و تضعیف آن‌ها به اختلال در توازن راهبردی کشور منجر می‌شود.

روش‌شناسی پژوهش

این مطالعه از منظر هدف، ماهیتی کاربردی داشته و بر اساس رویکردی توصیفی-تحلیلی انجام گرفته است. راهبرد به‌کاررفته در پژوهش کیفی و مبتنی بر تحلیل مضمون است و در مرحله پردازش داده‌ها، از تکنیک تحلیل محتوای متمرکز بر شناسایی و طبقه‌بندی مضامین استفاده شده است. در این چارچوب، «مضمون» به‌عنوان هسته معنا و ارزشی‌ترین واحد تحلیل شناخته می‌شود؛ چرا که بازتاب‌دهنده معنای مستفاد از یک واژه، جمله یا گزاره متنی است (بویاتزیس، ۱۹۹۸: ۶).

پس از گردآوری داده‌ها و پالایش محتوایی، اطلاعات بر اساس سرفصل‌هایی متناسب با

¹ Social Dimension Components

² Cultural Dimension Components

³ Economic Dimension Components

⁴ Jurisprudential-Legal Dimension Components

⁵ Scientific Dimension Components

⁶ Military Dimension Components

⁷ Managerial Dimension Components

⁸ Psychological Dimension Components

⁹ Boyatzis

اهداف کلی پژوهش دسته‌بندی گردید. در ادامه، داده‌های کیفی استخراج‌شده با بهره‌گیری از نرم‌افزار مکس کیودی ای‌مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت تا فرایند استنباط بر پایه معیارهایی چون ارتباط منطقی، کفایت، اعتبار، صحت، وضوح، بهنگامی، قابلیت استناد و استحکام استدلالی انجام شود.

فرآیند تحلیل مضمون در این تحقیق طی سه‌گام پی‌درپی صورت پذیرفت:

۱. شکافتن و توصیف متن تفسیر و تبیین محتوا^۳. ادغام، هم‌گرایی و استخراج مضامین نهایی^۴ البته، این مدل سه‌مرحله‌ای تنها یکی از الگوهای رایج در تحلیل مضمون به‌شمار می‌آید و بسته به ماهیت پرسش‌ها و ابزار پژوهش، می‌توان رویکردهای اختصاصی‌تری نیز به کار بست. ساختار کلی مراحل پژوهش در قالب نمودار فرآیندی ترسیم و ارائه شده است.

تصویر ۱: فرایند تحلیل مضمون در این پژوهش (محقق)

تجزیه و تحلیل یافته‌های پژوهش

مؤلفه‌های نظریه دفاع همه‌جانبه در منظومه دفاعی-امنیتی امام خامنه‌ای با تأکید بر تجربه دفاع مقدس

¹ Maxqda

² Descriptive Breakdown

³ Interpretative Elaboration

⁴ Integrative Synthesis

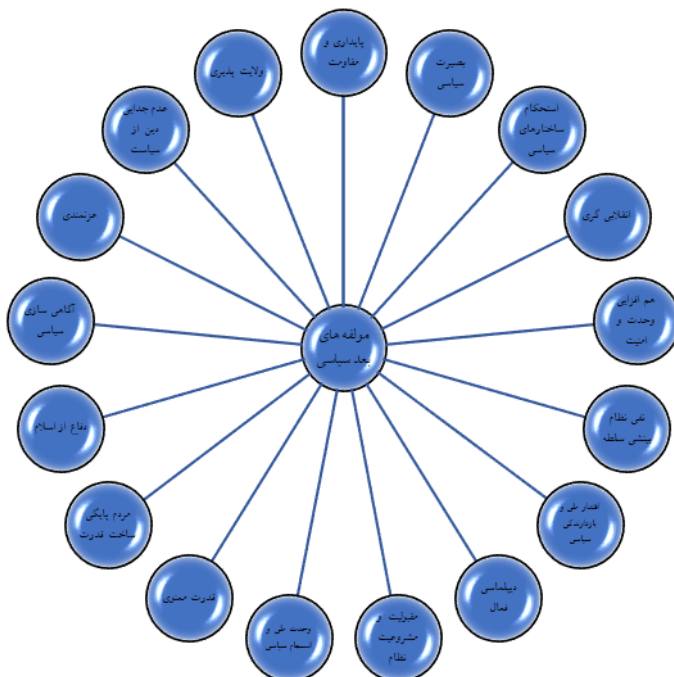
نمودار زیر مؤلفه‌های نظریه دفاع همه‌جانبه در منظومه دفاعی-امنیتی امام خامنه‌ای با تأکید بر تجربه دفاع مقدس را نشان می‌دهد. همان‌طور که ملاحظه می‌شود، این سازه نظری از نه بُعد اصلی تشکیل شده است.

تصویر ۲: مؤلفه‌های نظریه دفاع همه‌جانبه در منظومه دفاعی-امنیتی امام خامنه‌ای با تأکید بر تجربه دفاع مقدس (محقق)

مؤلفه‌های بعد سیاسی نظریه دفاع همه‌جانبه در منظومه دفاعی-امنیتی امام خامنه‌ای با تأکید بر تجربه دفاع مقدس

تصویر زیر اجزای مؤلفه‌های بعد سیاسی مؤلفه‌های نظریه دفاع همه‌جانبه در منظومه دفاعی-امنیتی امام خامنه‌ای با تأکید بر تجربه دفاع مقدس را نشان می‌دهد.

تصویر ۳- مؤلفه‌های بعد سیاسی نظریه دفاع همه‌جانبه در منظومه دفاعی-امنیتی امام خامنه‌ای

با تأکید بر تجربه دفاع مقدس (محقق)

جدول زیر، مفاهیم و جملات مرجع مربوط به هر یک از اجزای مؤلفه‌های بُعد سیاسی نظریه دفاع همه‌جانبه در منظومه دفاعی-امنیتی امام خامنه‌ای با تأکید بر تجربه دفاع مقدس را نشان می‌دهد.

جدول ۱- مؤلفه‌های بُعد سیاسی نظریه دفاع همه‌جانبه در منظومه دفاعی-امنیتی امام خامنه‌ای

با تأکید بر تجربه دفاع مقدس: مفاهیم و جملات مرجع (محقق)

منبع	مفهوم	نقل قول مرجع
بیانات، ج ۲۱، ص ۱۷	مردم‌پایگی ساخت قدرت	«در نظام اسلامی، نفسی جایگاه، رأی و اراده مردم جایز نیست.»
بیانات، ج ۳۸، ص ۵۱	عدم جدایی دین از سیاست	«ایمان دینی هنگامی استحکام و اعتبار می‌یابد که بر بنیاد شناخت و آگاهی استوار باشد.»
بیانات، ج ۳۹، ص ۳۳	عزتمندی	«از نظر سطح و کیفیت حضور در عرصه بین‌الملل، جمهوری اسلامی ایران تاکنون دستاوردهای قابل‌توجهی کسب کرده است.»
بیانات، ج ۳۹، ص ۴۲	دفاع از اسلام و موجودیت انقلاب اسلامی	«مشارکت در گردهمایی‌ها و استمرار چنین یادآوری‌هایی، نقشی اساسی در تقویت اراده و تحکیم پایداری ما در مسیر برگزیده ایفا کرده و عزممان را راسخ‌تر می‌سازد.»
بیانات، ج ۲۱، ص ۴۲	قدرت معنوی	«هدف قدرت معنوی را می‌توان رهایی انسان در تمام ابعاد، اعم از حوزه‌های مادی، شئون انسانی و ساحت‌های معنوی وجود او، دانست.»
بیانات، ج ۳۲، ص ۴۶	آگاهی‌سازی سیاسی	«بصیرت را می‌توان ابزاری راهبردی و روشننگر در گذر از مسیرهای پیچیده و شرایط مبهم دانست. فقدان چنین راهنمایی، انسان را در معرض گم‌گشتگی، خطا و آسیب جدی قرار می‌دهد.»
بیانات، ۱۳۹۳/۰۶/۷	ولایت‌پذیری	«در نظام جمهوری اسلامی، اطاعت از احکام و فرامین حکومتی ولی‌فقیه تکلیفی عام برای همه مسلمانان است که نه‌تنها پیروان مراجع، بلکه خود فقها و مراجع دینی را نیز در برمی‌گیرد.»

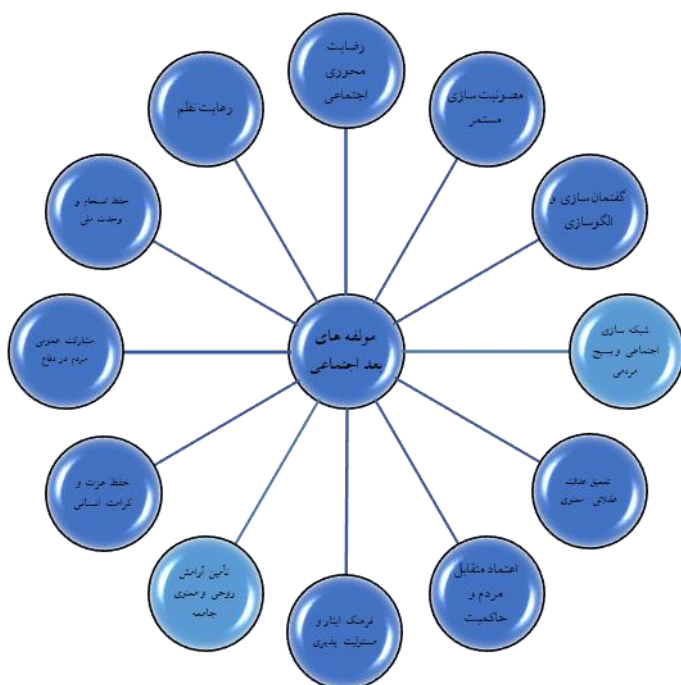
«پیروزی مردم بر نظام پیشین تنها نتیجه حرکت‌های خودجوش یا اتفاقات پراکنده نبود، بلکه بر پایه فرآیندهای عقلانی، تحلیل‌های اندیشه‌ای و شکل‌گیری گفتمان عدالت‌طلب و آزادی‌خواه در میان اقشار جامعه طی سالیان متمادی استوار بود.»	انقلابی‌گری	بیانات در دیدار اعضای هیئت دولت ۱۳۸۴/۰۶/۰۸
«اهمیت تأکید بر «وحدت ملی» در آن است که امنیت کشور به‌طور مستقیم متکی بر انسجام و همبستگی اجتماعی است.»	هم‌افزایی وحدت و امنیت	بیانات، ج ۲۲، ص ۳
«ملت ایران ساختار نظام سلطه، مبتنی بر دوگانه سلطه‌گری و سلطه‌پذیری، را رد کرد.»	نفی نظام بینشی سلطه	بیانات، ۱۳۹۳/۱۱/۲۷
«قدرت ملی، قدرت بازدارندگی است.»	اقتدار ملی و بازدارندگی سیاسی	بیانات، ۱۳۹۰/۰۷/۰۸
«دیپلماسی، یک میدان نبرد است؛ اگر ما در این میدان هوشیار نباشیم، از دست خواهیم داد.»	دیپلماسی فعال	بیانات، ۱۳۹۸/۰۵/۲۰
«اعتماد مردم، بزرگ‌ترین سرمایه نظام است؛ باید این اعتماد را حفظ کرد.»	مشروعیت و مقبولیت نظام	بیانات، ۱۳۹۲/۰۱/۱۵
«وحدت کلمه، رمز پیروزی ملت ما در طول تاریخ بوده است.»	وحدت ملی و انسجام سیاسی	بیانات، ۱۳۷۰/۰۲/۱۱
«پیشرفت کشور، درگرو اصلاح ساختارها و مبارزه با ناکارآمدی است.»	استحکام ساختارهای سیاسی	بیانات، ۱۳۹۷/۰۶/۲۸
«باید درک درستی از زمان و اقتضات آن داشته باشیم.»	بصیرت سیاسی و تحلیل راهبردی	بیانات، ۱۳۸۹/۱۲/۲۴
«یکی از مؤلفه‌های قدرت نرم جمهوری اسلامی ایران، بی‌اعتمادی کامل به قدرت‌های سلطه‌گر جهانی» است که امروزه بارزترین نمود آن در قبال آمریکا مشاهده می‌شود.»	پایداری و مقاومت	بیانات، ۱۳۹۵/۶/۲۸

مؤلفه‌های بعد اجتماعی نظریه دفاع همه‌جانبه در منظومه دفاعی-امنیتی امام خامنه‌ای با تأکید

بر تجربه دفاع مقدس

تصویر زیر اجزای مؤلفه‌های بعد اجتماعی نظریه دفاع همه‌جانبه در منظومه دفاعی-امنیتی امام

خامنه‌ای با تأکید بر تجربه دفاع مقدس را نشان می‌دهد.

تصویر ۴- مؤلفه های بعد اجتماعی نظریه دفاع همه جانبه در منظومه دفاعی-امنیتی امام خامنه ای با تأکید بر تجربه دفاع مقدس (محقق)

جدول زیر، مفاهیم و جملات مرجع مربوط به هر یک از اجزای مؤلفه های بُعد اجتماعی نظریه دفاع همه جانبه در منظومه دفاعی-امنیتی امام خامنه ای با تأکید بر تجربه دفاع مقدس را نشان می دهد.

جدول ۲- مؤلفه های بُعد اجتماعی نظریه دفاع همه جانبه در منظومه دفاعی-امنیتی امام خامنه ای با تأکید بر تجربه دفاع مقدس: مفاهیم و جملات مرجع (محقق)

منبع	مفهوم	نقل قول مرجع
بیانات ج ۱۹، ص ۱۴	تعمیق عدالت عقلانی- معنوی	«جامعه اسلامی در طول قرون متمادی همواره آرزوی تحقق عدالت و مساوات را داشته است.»
بیانات، ج ۱۱، ص ۸۰	مصونیت سازی مستمر	«جوانان باید هوشیار باشند که دشمنان با سرمایه گذاری گسترده می کوشند آنان را به بی تفاوتی سوق دهند یا با القای ناامیدی، انگیزه و شورشان را تضعیف کنند»
بیانات، ۱۳۷۸/۰۲/۰۸	تأمین آرامش روحی و معنوی جامعه	«در شهر اسلامی، عدالت در توزیع خدمات، تأمین آرامش روانی و امنیت معنوی شهروندان، صیانت و ترویج جلوه های اسلامی و انقلابی، توسعه و عمران همراه با زیباسازی، و

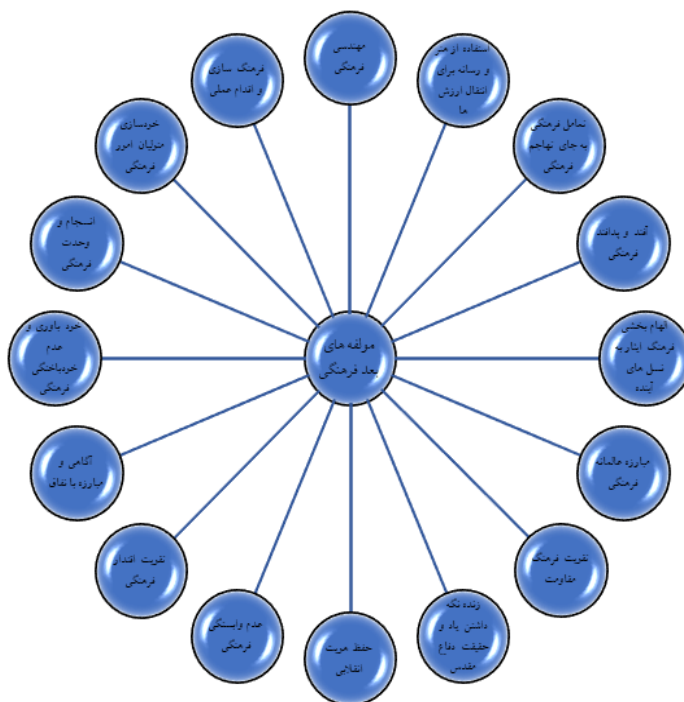
حفاظت از محیط‌زیست و طراوت طبیعی باید به صورت هم‌زمان و هماهنگ مورد برنامه‌ریزی قرار گیرد.»		
«زمانی که این نظام می‌تواند نور معنویت و عدالت را بر جهانی فرورفته در تاریکی مادیت بتاباند.»	رضایت محوری اجتماعی	بیانات، ج ۱۱، ص ۱۱
«عزتی که ملت ما از آموزه‌های اسلامی، استقرار نظام اسلامی و پابندی به آرمان‌ها و رویکردهای انقلابی به دست آورده، دستاوردی غیرقابل چشم‌پوشی است.»	حفظ عزت و کرامت انسانی	بیانات، ج ۳۷، ص ۲۵۱
«بی‌احترامی به نهادهای قانونی یا کاستن از می‌تواند زمینه‌ساز بی‌نظمی و هرج‌ومرج در فضای اجتماعی و سیاسی گردد.»	رعایت نظم	بیانات، ۱۳۹۴/۱۰/۳۰
«اگر مردم ما یک‌صدا و همدل نمی‌بودند، پیروزی در دوران جنگ تحمیلی دست‌یافتنی نبود.»	حفظ انسجام و وحدت ملی	بیانات، ۱۳۷۸/۰۶/۱۰
«در روزهای دفاع مقدس، اقشار مختلف جامعه - از کارگر و کشاورز گرفته تا دانشجو و روحانی - هر یک نقش ویژه‌ای در پاسداری از میهن ایفا کردند.»	مشارکت عمومی مردم در دفاع	بیانات، ۱۳۸۸/۰۲/۱۴
«جامعه‌ای که روحیه فداکاری و گذشت در آن زنده باشد، از شکست‌پذیری در برابر دشمنان در امان خواهد بود.»	فرهنگ ایثار و مسئولیت‌پذیری اجتماعی	بیانات، ۱۳۹۴/۱۲/۱۹
«در سخت‌ترین سال‌های جنگ، پشتیبانی و اعتماد ملت به مدیران کشور، مهم‌ترین پشتوانه ما بود.»	اعتماد متقابل مردم و حاکمیت	بیانات، ۱۳۸۸/۱۰/۱۹
«بسیج، یعنی گردآوردن و سازمان دادن نیروهای مردمی برای مقابله با هر تهدیدی؛ تجربه‌ای که از دفاع مقدس باقی‌مانده و امروز هم سودمند است.»	شبکه‌سازی اجتماعی و بسیج مردمی	بیانات، ۱۳۹۸/۰۹/۰۶
«بایستی با بهره‌گیری هوشمندانه از ظرفیت‌ها، تجهیزات و بسترهای ارتباطی موجود، فرآیند گفتمان‌سازی را چنان هدایت کرد که الگوی پیشرفت ایرانی-اسلامی به گفتمان غالب و الهام‌بخش در ذهن و دل جوانان بدل شود.»	گفتمان‌سازی و الگو‌سازی از مبانی اسلامی - ایرانی	بیانات، ۱۳۹۵/۱۱/۶

مؤلفه‌های بعد فرهنگی نظریه دفاع همه‌جانبه در منظومه دفاعی - امنیتی امام خامنه‌ای با تأکید بر

تجربه دفاع مقدس

تصویر زیر اجزای مؤلفه‌های بُعد فرهنگی نظریه دفاع همه‌جانبه در منظومه دفاعی - امنیتی امام

خامنه‌ای را نشان می‌دهد.

تصویر ۵- مؤلفه‌های بعد فرهنگی نظریه دفاع همه‌جانبه در منظومه دفاعی-امنیتی امام خامنه‌ای با تأکید بر تجربه دفاع مقدس (محقق)

جدول زیر، مفاهیم و جملات مرجع مربوط به هر یک از اجزای مؤلفه‌های بعد فرهنگی نظریه دفاع همه‌جانبه در منظومه دفاعی-امنیتی امام خامنه‌ای با تأکید بر تجربه دفاع مقدس را نشان می‌دهد.

جدول ۳- مؤلفه‌های بعد فرهنگی نظریه دفاع همه‌جانبه در منظومه دفاعی-امنیتی امام خامنه‌ای با تأکید بر تجربه دفاع مقدس: مفاهیم و جملات مرجع (محقق)

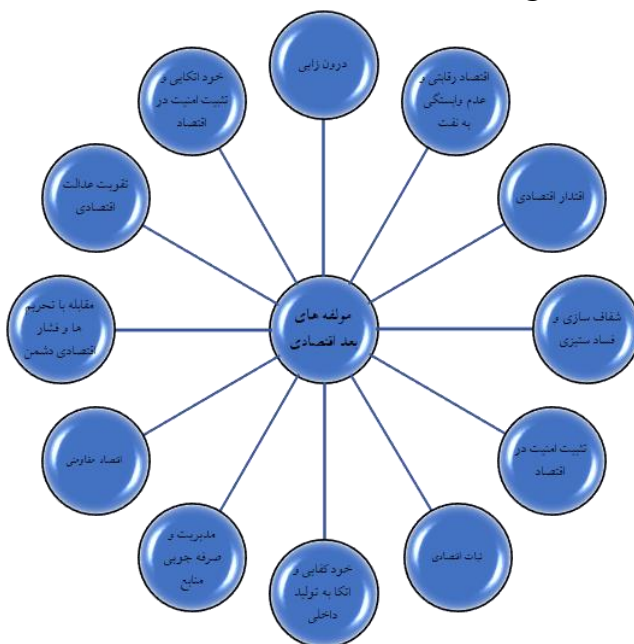
منبع	مفهوم	نقل قول مرجع
بیانات، ۱۳۹۳/۷/۲۶	مهندسی فرهنگی با تدوین نقشه مهندسی فرهنگی کشور	«تولید دانش، سبک زندگی، نظام آموزشی و پژوهشی، فرهنگ عمومی و مهندسی فرهنگی از حوزه‌های بنیادینی هستند که سیاست‌گذاری و ساماندهی آن‌ها در جمهوری اسلامی ایران بر عهده شورای عالی انقلاب فرهنگی گذاشته شده است.»
بیانات، ۱۳۹۱/۶/۲۰	فرهنگ‌سازی و اقدام عملی	«ارتقای فرهنگ عمومی نیازمند رویکردهای توأمان فرهنگ‌سازی و اقدام عملی است.»

۱۳۹۵/۵/۳۱، بیانات	خودسازی متولیان امور فرهنگی کشور	«مسجد جایگاهی والا و نقشی بنیادین دارد و به‌عنوان پایگاهی محوری می‌تواند فراتر از کارکردهای اجتماعی محدود، به کانون و خاستگاه همه اقدامات خیر و فعالیت‌های سازنده در جامعه بدل شود.»
۱۳۹۲/۸/۱۵، بیانات	انسجام و وحدت فرهنگی	«ایمان به خدا و اتحاد کلمه از ارکان اصلی شکل‌گیری قدرت مقاومت ملت‌ها در برابر آفات تفرقه‌اند.»
۱۳۹۵/۷/۷، بیانات	خودبآوری و عدم خودباختگی فرهنگی	«برای مقابله با چالش‌ها و تحقق مأموریت‌ها، دستیابی به سطح مطلوب آمادگی در تمامی ابعاد ضروری است.»
۱۳۸۸/۲/۲۲، بیانات	آگاهی و مبارزه با نفاق	«هر فردی که به تفرقه‌افکنی میان شیعه و سنی دامن بزند، چه خودآگاه باشد و چه ناآگاه، و فارغ از وابستگی مذهبی، در عمل مزدور دشمن به شمار می‌آید.»
۱۳۹۵/۲/۱۳، بیانات	تقویت اقتدار فرهنگی نظام	«قدرت صرفاً درگرو داشتن سلاح نیست، بلکه علمی چون دانش، ایمان، شخصیت ملی، استقامت و هویت انقلابی از عناصر اصلی تولید قدرت به‌شمار می‌آیند.»
۱۳۸۲/۹/۲۶، بیانات	تعامل فرهنگی به‌جای تهاجم	«تفاوت اصلی میان تعامل فرهنگی و تهاجم فرهنگی در شیوه انتقال و پذیرش عناصر فرهنگی نهفته است.»
۱۳۹۵/۶/۳، بیانات	آفند و پدافند فرهنگی عمیق مبتنی بر فرهنگ‌سازی	«روی آوردن به الگوها یا افرادی که به‌صورت بنیادی مخالف انقلاب اسلامی یا نظام جمهوری اسلامی هستند، صرفاً بر پایه هیجانات اجتماعی و بدون دقت، با عقلائیت فرهنگی ناسازگار است.»
۱۳۹۰/۶/۱۷، بیانات	مبارزه عالمانه فرهنگی	«در حوزه علمیه قم، برگزاری هدفمند دروس خارج با تمرکز بر استدلال‌های عمیق و تخصصی فقه حکومتی ضروری است تا به شیوه‌ای اجتهادی و روشمند، مسائل نوپدید و چالش‌های پیش‌روی حکومت اسلامی از منظر فقهی شناسایی، تبیین و تحلیل شود.»
۱۳۹۴/۰۴/۲۰، بیانات	تقویت فرهنگ مقاومت	«روحیه پایداری و نهراسیدن در برابر تهدیدها، فرهنگی است که در دفاع مقدس شکل گرفت و تا امروز سرمایه ملت ماست.»
۱۳۹۰/۰۶/۲۹، بیانات	زننده نگه‌داشتن یاد و حقیقت دفاع مقدس	«یاد آن دوران نباید فراموش شود؛ چون ما را در مسیر و هدفمان استوار نگه می‌دارد.»
بیانات، ۱۳۹۲/۰۹/۰۶	الهام‌بخشی فرهنگ ایثار به نسل‌های آینده	«ایثار و گذشت باید به‌عنوان یک فرهنگ همیشگی، به نسل‌های جوان منتقل شود تا کشور همواره آماده مقابله با خطر باشد.»

«جنگ تحمیلی به ما یاد داد که اگر به ارزش‌ها و هویت انقلابی خود پایبند باشیم، هیچ قدرتی توان سلطه بر ما را ندارد.»	حفظ هویت انقلابی	بیانات ۱۳۸۶/۰۶/۲۶،
«هنر متعهد می‌تواند حقیقت دفاع مقدس را به نسل امروز و آینده منتقل کند و مانع تحریف آن شود.»	استفاده از هنر و رسانه برای انتقال ارزش‌ها	بیانات ۱۳۹۰/۰۴/۰۱،
«یکی از اصول هویت‌ساز و بنیادین انقلاب اسلامی، اصل «نه شرقی، نه غربی» است که در شرایط کنونی، با وجود زوال بلوک شرق و تداوم قدرت و نفوذ قابل توجه غرب، به معنای پرهیز از شیفتگی و مرعوبیت در برابر غرب، رد پذیرش انفعالی فرهنگ، سیاست و الگوهای توسعه غربی، و کوشش برای پالایش فرهنگی و اجتماعی از عناصر نامطلوب آن تفسیر می‌شود.»	عدم وابستگی فرهنگی	بیانات، ۱۳۹۶/۶/۳۰

مؤلفه‌های بعد اقتصادی نظریه دفاع همه‌جانبه در منظومه دفاعی-امنیتی امام خامنه‌ای با تأکید بر تجربه دفاع مقدس

تصویر زیر اجزای مؤلفه‌های بعد اقتصادی نظریه دفاع همه‌جانبه در منظومه دفاعی-امنیتی امام خامنه‌ای با تأکید بر تجربه دفاع مقدس را نشان می‌دهد.

تصویر ۶- مؤلفه‌های بعد اقتصادی نظریه دفاع همه‌جانبه در منظومه دفاعی-امنیتی امام خامنه‌ای با تأکید بر تجربه دفاع مقدس (محقق)

جدول زیر، مفاهیم و جملات مرجع مربوط به هر یک از اجزای مؤلفه‌های بُعد اقتصادی نظریه دفاع همه‌جانبه در منظومه دفاعی-امنیتی امام خامنه‌ای با تأکید بر تجربه دفاع مقدس را نشان می‌دهد.

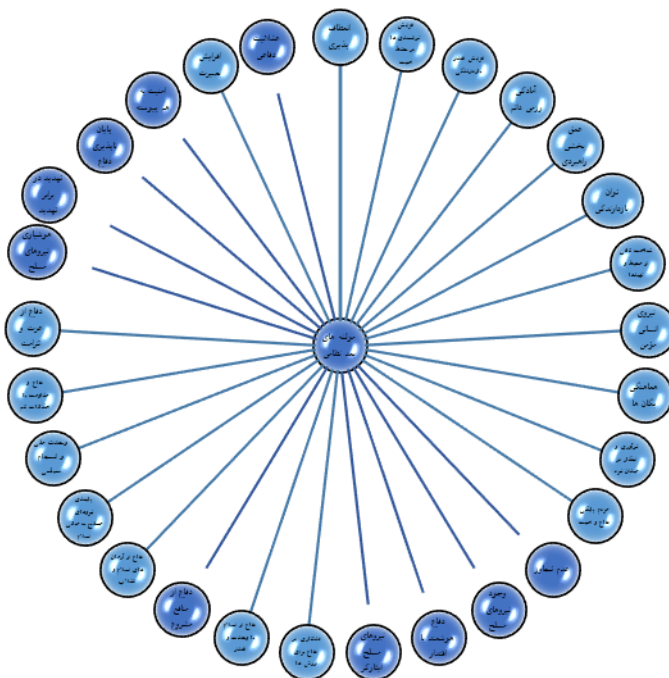
جدول ۴- مؤلفه‌های بُعد اقتصادی نظریه دفاع همه‌جانبه در منظومه دفاعی-امنیتی امام خامنه‌ای

با تأکید بر تجربه دفاع مقدس: مفاهیم و جملات مرجع (محقق)

منبع	مفهوم	نقل قول مرجع
بیانات، ج ۳۹، ص ۶۴	درون‌زایی	«اقتصاد مقاومتی به معنای انزوای مطلق اقتصادی نیست، بلکه بر پایه برقراری ارتباطات هوشمندانه و مبتنی بر منافع ملی استوار است.»
بیانات، ج ۳۹، ص ۴۰	اقتصاد رقابتی و عدم وابستگی به نفت	«وابستگی تاریخی اقتصاد به درآمدهای نفتی، به‌عنوان چالشی مزمن، همواره دغدغه امنیت اقتصادی را تشدید کرده است.»
بیانات، ج ۳۰، ص ۳۷	اقتدار اقتصادی	«اقتدار اقتصادی پایدار به‌طور مستقیم با کاهش توطئه‌ها و دسیسه‌های خارجی و ناامیدسازی دشمنان ارتباط دارد.»
بیانات، ج ۳۸، ص ۳۳	شفاف‌سازی و فساد ستیزی	«اشرافیت‌گرایی پدیده‌ای آسیب‌زا است که در صورت گسترش در میان نخبگان و سطوح عالی جامعه، به تدریج به سایر اقشار سرایت کرده و به هنجار فرهنگی بدل می‌شود.»
بیانات، ج ۳۹، ص ۱	تثبیت امنیت در اقتصاد	«حفظ امنیت اقتصادی و ایجاد اطمینان برای سرمایه‌گذاران از اولویت‌های بنیادین است که گاه با کاستی در اجرا مواجه شده است.»
بیانات، ج ۳۵، ص ۵۴	ثبات اقتصادی	«ایجاد ثبات اقتصادی، بستر حضور و فعالیت سرمایه‌گذاران و کارآفرینان را فراهم می‌سازد.»
بیانات، ۱۳۹۱/۰۵/۲۴	خودکفایی و اتکاب به تولید داخلی	«در دوران دفاع مقدس یاد گرفتیم که با توان و ظرفیت درونی کشور می‌توان نیازهای اساسی را تأمین کرد و به دشمن وابسته نشد.»
بیانات، ۱۳۸۹/۰۴/۱۳	مدیریت و صرفه‌جویی منابع	«کمبود منابع در زمان جنگ به ما آموخت که با مدیریت دقیق و استفاده بهینه، می‌توان در سخت‌ترین شرایط نیز کشور را اداره کرد.»
بیانات، ۱۳۹۳/۱۱/۲۹	اقتصاد مقاومتی	«همان روحیه‌ای که در دفاع مقدس بر کمبودها غلبه کرد، امروز باید در اقتصاد مقاومتی زنده شود.»
بیانات، ۱۳۹۴/۰۲/۰۹	مقابله با تحریم‌ها و فشار اقتصادی دشمن	«تحریم‌ها شکل جدید همان محاصره اقتصادی در جنگ است و باید با همان اراده و ابتکار از آن عبور کرد.»
بیانات، ۱۳۸۷/۰۴/۱۶	تقویت عدالت اقتصادی	«توزیع عادلانه امکانات و منابع، در سال‌های جنگ وحدت ملت را حفظ کرد و امروز هم این مسیر باید ادامه یابد.»
بیانات، ۱۳۹۷/۰۴/۰۶	خوداتکایی و تثبیت امنیت در اقتصاد	«مبارزه با فساد، به‌ویژه در حوزه اقتصادی، از ضرورت‌های حیاتی جامعه است و قوه قضائیه می‌تواند نقشی مؤثر در اصلاح اقتصاد ایفا کند.»

مؤلفه‌های بعد نظامی نظریه دفاع همه‌جانبه در منظومه دفاعی-امنیتی امام خامنه‌ای با تأکید بر تجربه دفاع مقدس

تصویر زیر اجزای مؤلفه‌های بعد نظامی نظریه دفاع همه‌جانبه در منظومه دفاعی-امنیتی امام خامنه‌ای با تأکید بر تجربه دفاع مقدس را نشان می‌دهد.

تصویر ۷- مؤلفه‌های بعد نظامی نظریه دفاع همه‌جانبه در منظومه دفاعی-امنیتی امام خامنه‌ای با تأکید بر تجربه دفاع مقدس (محقق)

جدول زیر، مفاهیم و جملات مرجع مربوط به هر یک از اجزای مؤلفه‌های بعد نظامی نظریه دفاع همه‌جانبه در منظومه دفاعی-امنیتی امام خامنه‌ای با تأکید بر تجربه دفاع مقدس را نشان می‌دهد.

جدول ۵- مؤلفه‌های بعد نظامی نظریه دفاع همه‌جانبه در منظومه دفاعی-امنیتی امام خامنه‌ای با تأکید بر تجربه دفاع مقدس: مفاهیم و جملات مرجع (محقق)

منبع	مفهوم	نقل قول مرجع
بیانات، ۱۳۹۴/۰۱/۳۰	ایجاد آمادگی	«تمامی نهادهای ذی‌ربط در جمهوری اسلامی، از جمله وزارت دفاع، نیروهای ارتش و سپاه پاسداران، موظف‌اند ارتقای مستمر سطح آمادگی را به‌عنوان یک اصل راهبردی در دستور کار عملیاتی خود قرار دهند.»

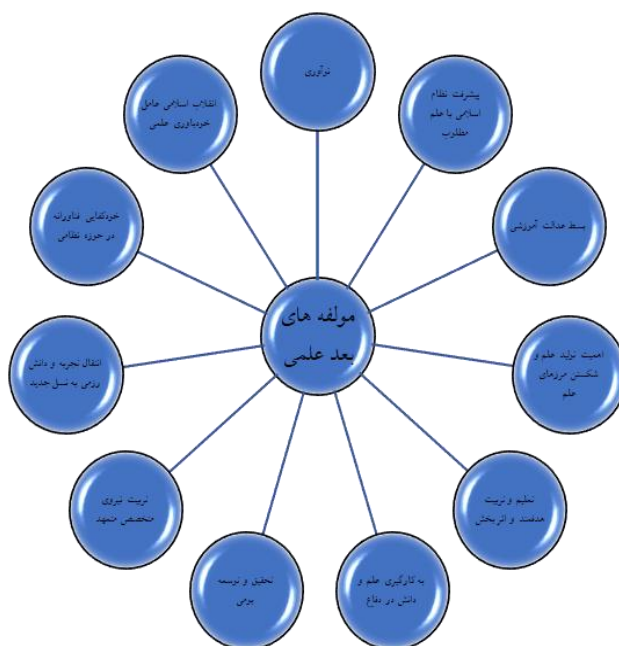
بیانات، ۱۳۹۱/۰۶/۲۸	وجود نیروهای مسلح	«نیروهای مسلح مستقل که از آگاهی، نوآوری، شجاعت و روحیه ایثار برخوردارند، حتی بدون به‌کارگیری عملیاتی توان نظامی، می‌توانند نقشی مؤثر در تضمین امنیت ملی ایفا کنند.»
بیانات، ج ۱۱، ص ۱۹	دفاع هوشمند با اقتدار	«همه پاسداران آرمان‌های انقلاب، از جمله نیروهای اطلاعاتی، باید با هوشیاری مستمر و قاطعیت عملیاتی اقدام کنند.»
بیانات، ج ۳۳، ص ۴۴	نیروهای مسلح ایثارگر و حافظ امنیت	«نیروهای مسلح از دو جنبه دارای جایگاه ممتاز در خدمت به اسلام و میهن‌اند: نخست، ایفای نقش بنیادین در تأمین امنیت به‌عنوان پیش‌شرط همه پیشرفت‌ها در عرصه‌های علم، فناوری، اقتصاد و معنویت؛ دوم، فداکاری و ایثار جان در مسیر خدمت، که بیانگر تعهدی عمیق و پایدار است.»
بیانات، ج ۲۶، ص ۳۵	فداکاری در دفاع برای ارزش‌های الهی	«دفاع، کنشی داوطلبانه است که در آن جان، دارایی و سلامت فرد در راه پاسداشت والاترین ارزش‌های انسانی و الهی نثار می‌شود.»
بیانات، ج ۲۴، ص ۳۳	دفاع از اسلام با وحدت و اقتدار	«دشمنان اسلام باهدف تضعیف انسجام مسلمانان در دفاع از اسلام و نظام اسلامی، درصدد ایجاد تفرقه میان پیروان تشیع و تسنن در سراسر جهان اسلام هستند.»
بیانات، ج ۲۴، ص ۱۹	دفاع از آرمان‌های اسلام و انقلاب	«بر عهده ملت‌ها و مسئولان، به‌ویژه ملت و مسئولان ایران، است که برای دفاع شرافتمندانه از آرمان‌ها و مرزهای خود آمادگی کامل داشته باشند.»
بیانات، ج ۱۵، ص ۹	دفاع از منافع مشروع	«جمهوری اسلامی ایران خواهان صلح و پرهیز از درگیری است، اما به‌عنوان ملتی پویا، همواره برای دفاع از خود و منافع مشروع خویش آمادگی کامل دارد.»
بیانات، ۱۳۸۳/۰۷/۲۲	دفاع و مقاومت با امکانات کم	«نیروهای مسلح جمهوری اسلامی ایران، متشکل از نیروی هوایی، ارتش، سپاه و بسیج، باوجود فشارهای اقتصادی ناشی از محاصره و تحریم‌های فراگیر، توانستند در برابر جبهه‌های مقاومت کنند که نیروی نظامی عراق، صرفاً ظاهر آن را تشکیل می‌داد؛ درحالی‌که در پشت‌صحنه، تمامی «قدرت‌های شرق و غرب با ارائه حمایت‌های فناورانه، علمی، اطلاعاتی و مدیریتی، نقش مؤثری در تقویت آن ایفا می‌کردند.»
بیانات، ۱۳۸۸/۰۲/۲۳	دفاع از عزت و کرامت	«صیانت از کرامت، عزت و موجودیت ملت مستلزم استقلال، بهره‌گیری از ظرفیت‌های داخلی، اراده ملی و حفظ آمادگی مستمر با توکل بر خداوند است.»

«نیروهای مسلح جمهوری اسلامی ایران بر التزام به اصول اسلام و احکام الهی در تمامی عرصه‌ها، از جنگ تا صلح، پای می‌فشارند.»	پایبندی نیروهای مسلح به مبانی اسلام	بیانات، ج ۳۷، ص ۲۴۴
«نیروهای مسلح، باید همواره اطمینان یابند که از آمادگی کامل و قدرت بازدارنده لازم در برابر دشمنان برخوردارند تا از غافلگیری و خسارات احتمالی موجد آسیب به ملت و اسلام پیشگیری شود.»	هوشیاری و آمادگی نیروهای مسلح	بیانات، ج ۳۷، ص ۲۴۴
«پرسش از ضرورت دفاع یا وجود دشمنی برای مقابله، پاسخی روشن دارد: تهدیدها و دشمنی‌ها واقعیت عینی‌اند و مستلزم آمادگی و دفاع می‌باشند.»	تهدید در برابر تهدید	بیانات، ج ۳۷، ص ۲۷۸
«تداوم دشمنی به معنای تداوم تهدید است و وجود تهدید لزوم اندیشه و آمادگی دفاعی را ایجاب می‌کند.»	پایان‌ناپذیری دفاع	بیانات، ج ۱۱، ص ۸۳
«حفظ امنیت ملی به‌طور ذاتی به تقویت امنیت منطقه‌ای می‌انجامد، زیرا این دو حوزه ماهیتاً به یکدیگر پیوسته‌اند.»	امنیت به‌هم‌پیوسته	بیانات، ج ۱۸، ص ۳۲
«تداوم موجودیت ایران و نظام اسلامی وابسته به انسجام درونی و عزم راسخ در دفاع مشروع و عقلانی است.»	عقلانیت دفاعی	بیانات، ج ۲۵، ص ۱۶
«جمهوری اسلامی ایران بر عدم آغاز جنگ تأکید داشته و این رویکرد، موضع واحد و همگرایی تمامی مسئولان نظام به‌شمار می‌آید.»	عدم تجاوز	بیانات، ج ۲۳، ص ۴۳
«جمهوری اسلامی ایران با پایبندی به اصل عدم تجاوز و پرهیز از آغاز جنگ‌های خونین - که سابقه تاریخی آن گواهی می‌دهد - به‌صورت قاطع اعلام می‌کند هرگونه تجاوز یا تهدید را با حداکثر توان و قاطعیت پاسخ خواهد داد.»	افزایش اقتدار بازدارندگی	بیانات، ج ۳۳، ص ۵۴
«دستیابی به دفاع کارآمد مستلزم برخورداری از دانش و بینش کافی است؛ همان‌گونه که اجرای حمله نیز نیازمند آگاهی و معرفت متناسب است.»	افزایش بصیرت دفاعی - امنیتی	بیانات، ج ۱۳، ص ۵۱
«نرمش قهرمانانه» نه به معنای سازش تاکتیکی با رقبای در میدان منازعه، بلکه به معنای به‌کارگیری ابتکار عمل و مهارت دیپلماتیک برای کسب موقعیت و توان لازم به‌منظور تداوم و تقویت مبارزه در مراحل بعدی است.»	انعطاف‌پذیری	بیانات، ۱۳۹۲/۰۶/۲۷
«ملت‌های مسلمان به‌منزله «عمق استراتژیک» جمهوری اسلامی ایران به‌شمار می‌آیند. ایالات‌متحده و بریتانیا با بهره‌گیری از تبلیغات هدفمند و با تکیه بر مسائل قومی و مذهبی، همچون اختلافات میان شیعه و سنی، در پی ایجاد شکاف میان ملت ایران و سایر ملت‌های	عمق‌بخشی راهبردی	بیانات، ج ۳۰، ص ۳۷

مسلمان و تضعیف این عمق راهبردی هستند.»		
بیانات، ۱۳۹۰/۵/۱۶	افزایش توانمندی‌ها در حفظ امنیت	«نظام جمهوری اسلامی ایران، علیرغم انزوای بین‌المللی و رویارویی با خصومت قدرتمندترین قدرت‌های مادی جهان، در طول سی‌ودو سال گذشته با تهدیدهای مستمر و متوالی مواجه بوده و بر همه آن‌ها فائق آمده است.»
بیانات، ۱۳۹۱/۵/۲۲	شناخت کافی از محیط و تهدیدها	«کشور با فقدان یک «نظام ملی نوآوری» مواجه است؛ کمبودی که به‌عنوان مانعی بنیادین در مسیر تحقق کامل «نقشه جامع علمی کشور» عمل می‌کند.»
بیانات، ۱۳۸۵/۰۶/۲۵	آمادگی رزمی دائم	«دوران دفاع مقدس نشان داد که آماده بودن دائمی نیروهای مسلح، زمینه‌ساز پاسخ سریع و مؤثر به هرگونه تهدید است.»
بیانات، ۱۳۹۰/۰۶/۲۹	نوآوری و ابتکار در میدان نبرد	«در طول جنگ، با کمترین امکانات و بیشترین ابتکار عمل توانستیم نیازهای جبهه را تأمین کنیم.»
بیانات، ۱۳۸۸/۰۷/۰۴	توان بازدارندگی	«قدرت نظامی قاطع، ضمانت امنیت کشور است و این تجربه را ما از همان سال‌های جنگ آموختیم.»
بیانات، ۱۳۸۳/۰۱/۲۰	هم‌سازگی و یکپارچگی یگان‌ها	«پیروزی در دفاع مقدس تا حد زیادی مرهون هماهنگی میان نیروهای سپاه، ارتش و بسیج بود.»
بیانات، ۱۳۹۲/۰۹/۰۶	تکیه بر نیروی انسانی مؤمن	«نیروی انسانی معتقد و باایمان، بزرگ‌ترین سرمایه دفاعی کشور است؛ چیزی که در سال‌های جنگ تحمیلی به‌وضوح دیده شد.»
بیانات، ۱۳۹۴/۹/۴	مردم پایگی دفاع و امنیت	«گرچه تشکیل گروه‌های مقاومت در دوران مبارزه با استبداد پدیده‌ای رایج است، اما تداوم، توسعه کمی و کیفی و استمرار نقش‌آفرینی آن‌ها پس از پیروزی، ویژگی خاص نهادی چون «بسیج» است.»

مؤلفه‌های بعد علمی نظریه دفاع همه‌جانبه در منظومه دفاعی-امنیتی امام خامنه‌ای با تأکید بر تجربه دفاع مقدس

تصویر زیر اجزای مؤلفه‌های بعد علمی نظریه دفاع همه‌جانبه در منظومه دفاعی-امنیتی امام خامنه‌ای با تأکید بر تجربه دفاع مقدس را نشان می‌دهد.

تصویر ۸- مؤلفه‌های بعد علمی نظریه دفاع همه‌جانبه در منظومه دفاعی-امنیتی امام خامنه‌ای با تأکید بر تجربه دفاع مقدس (محقق)

جدول زیر، مفاهیم و جملات مرجع مربوط به هر یک از اجزای مؤلفه‌های بعد علمی نظریه دفاع همه‌جانبه در منظومه دفاعی-امنیتی امام خامنه‌ای با تأکید بر تجربه دفاع مقدس را نشان می‌دهد.

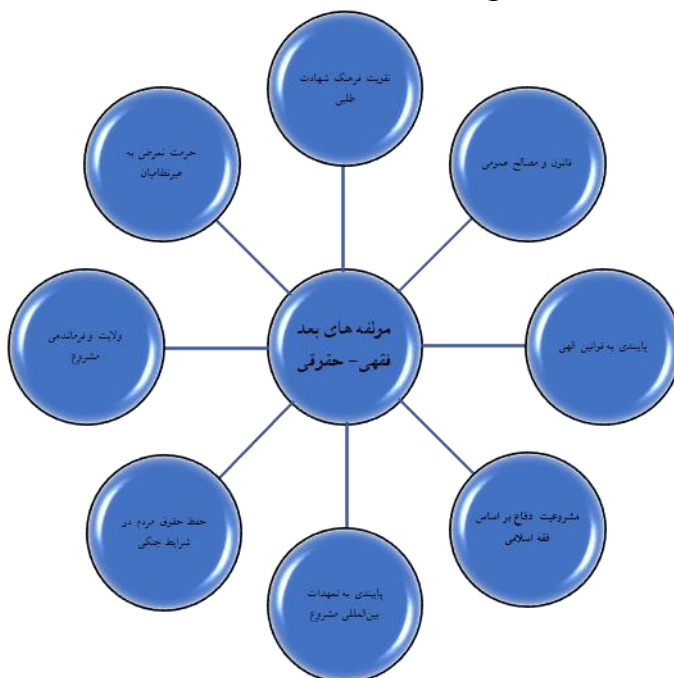
جدول ۶- مؤلفه‌های بعد علمی نظریه دفاع همه‌جانبه در منظومه دفاعی-امنیتی امام خامنه‌ای با تأکید بر تجربه دفاع مقدس: مفاهیم و جملات مرجع (محقق)

منبع	مفهوم	نقل قول مرجع
بیانات، ج ۲، ص ۴۵	نوآوری	«تولید علم فراتر از انتقال دانش، بر نوآوری علمی به‌عنوان اولویت اصلی تأکید دارد و این رویکرد باید به یک فرهنگ فراگیر در میان اساتید، دانشجویان و کل جامعه علمی تبدیل شود.»
بیانات، ج ۳۲، ص ۳۷	پیشرفت نظام اسلامی با علم مطلوب	«پیشبرد مهندسی فرهنگی و تحول در نظام‌های آموزشی و علمی کشور، شامل آموزش عالی، آموزش و پرورش، و علوم انسانی، که از گذشته مورد تأکید بوده، هنوز به نتایج مطلوب نرسیده است.»

بیانات، ج ۲۸، ص ۹	بسط عدالت آموزشی	«اگر در سیاست‌گذاری و مدیریت نظام آموزش و پرورش، اصل عدالت به شکل جدی مورد توجه قرار گیرد، در بلندمدت می‌توان انتظار داشت که نوعی توازن و برابری نسبی میان اقشار مختلف جامعه و مناطق جغرافیایی کشور برقرار شود.»
بیانات، ج ۳۲، ص ۳۸	اهمیت تولید علم و شکستن مرزهای علم	«تأکید ما بر مقوله علم و دانش، ریشه در یک تشخیص عمیق، محاسبه شده و راهبردی دارد و حاصل یک نگاه سطحی، تشریفاتی یا صرفاً موسمی نیست.»
بیانات، ج ۳۱، ص ۵	تعلیم و تربیت هدفمند و اثربخش	«بهبود کیفی نظام تربیت معلم و ارتقای پیوسته شایستگی‌ها و توانمندی‌های علمی، حرفه‌ای و تربیتی معلمان، مستلزم بازنگری و به‌روزرسانی مستمر محتوای دوره‌ها و سرفصل‌های دانشگاه‌ها و مراکز تربیت معلم و همچنین تحول در روش‌های آموزش و یادگیری است.»
بیانات، ۱۳/۰۷/۱۳۹۰	به‌کارگیری علم و دانش در دفاع	«جنگ تحمیلی به ما آموخت که علم و فناوری باید مستقیماً در خدمت توان دفاعی و امنیتی قرار گیرد.»
بیانات، ۲۴/۰۹/۱۳۸۷	تحقیق و توسعه بومی	«در آن سال‌ها با تلاش جوانان و متخصصان داخلی، نیازهای علمی جنگ را خودمان تأمین کردیم و وابستگی را کاهش دادیم.»
بیانات، ۲۷/۰۵/۱۳۸۹	تربیت نیروی متخصص متعهد	«اگر نیروهای متخصصی که نسبت به انقلاب متعهد باشند تربیت کنیم، امنیت کشور تضمین می‌شود.»
بیانات، ۲۹/۰۶/۱۳۹۱	انتقال تجربه و دانش رزمی به نسل جدید	«دانش و تجربه‌های دفاع مقدس باید به شکل منسجم در اختیار نیروهای جوان گذاشته شود تا چرخه پیشرفت متوقف نشود.»
بیانات، ۲۶/۰۶/۱۳۹۳	خودکفایی فناورانه در حوزه نظامی	«تولید بومی تجهیزات پیشرفته نظامی، نتیجه مسیر علمی‌ای است که از همان دوران جنگ آغاز شد.»
بیانات، ج ۳۸، ص ۴۳	انقلاب اسلامی عامل خودباوری علمی	«انقلاب اسلامی نقطه عطفی بنیادین و تحولی تاریخی در بستر اجتماعی و سیاسی کشور به وجود آورد.»

مؤلفه‌های بعد فقهی - حقوقی نظریه دفاع همه‌جانبه در منظومه دفاعی-امنیتی امام خامنه‌ای با تأکید بر تجربه دفاع مقدس

تصویر زیر اجزای مؤلفه‌های بعد فقهی - حقوقی نظریه دفاع همه‌جانبه در منظومه دفاعی-امنیتی امام خامنه‌ای با تأکید بر تجربه دفاع مقدس را نشان می‌دهد.

تصویر ۹- مؤلفه‌های بعد فقهی - حقوقی نظریه دفاع همه‌جانبه در منظومه دفاعی-امنیتی امام خامنه‌ای با تأکید بر تجربه دفاع مقدس (محقق)

جدول زیر، مفاهیم و جملات مرجع مربوط به هر یک از اجزای مؤلفه‌های نظریه دفاع همه‌جانبه در منظومه دفاعی-امنیتی امام خامنه‌ای با تأکید بر تجربه دفاع مقدس را نشان می‌دهد.

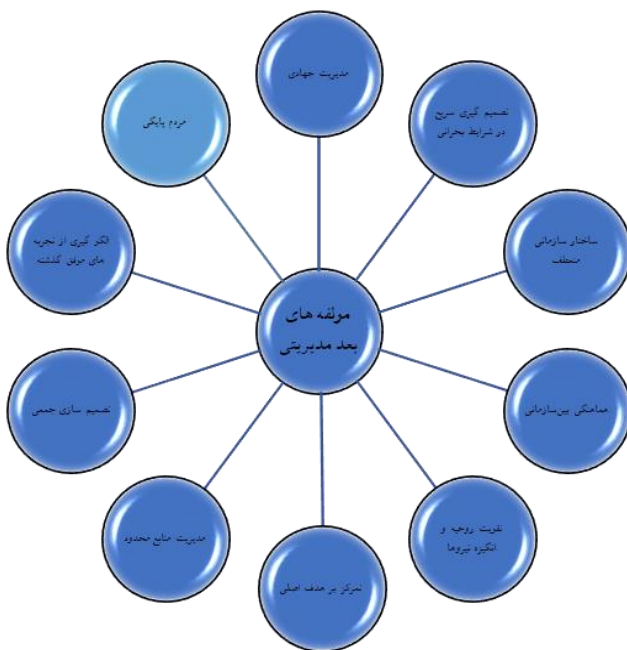
جدول ۷- مؤلفه‌های بعد فقهی - حقوقی نظریه دفاع همه‌جانبه در منظومه دفاعی-امنیتی امام خامنه‌ای با تأکید بر تجربه دفاع مقدس: مفاهیم و جملات مرجع (محقق)

منبع	مفهوم	نقل قول مرجع
بیانات، ۱۳۸۳/۳/۲۷	قانون و مصالح عمومی	«ترجیح دادن مسائل کلی کشور بر مسائل محلی و منطقه‌ای ضروری است.»

بیانات، ۱۳۹۰/۶/۱۷	پابندی به قوانین الهی	«یکی از چالش‌های بنیادی در مسیر حفظ و استمرار هویت نظام اسلامی، همواره وجود داشته و همچنان نیز پابرجاست؛ پیش‌بینی می‌شود که در آینده نیز ادامه یابد. این چالش را می‌توان در تقابل میان دو ضرورت کلیدی تبیین کرد: نخست، ضرورت وفاداری و پابندی به اصول و ارزش‌های بنیادین نظام؛ و دوم، تلاش برای کسب دستاوردهای توسعه‌ای اعم از پیشرفت‌های مادی و معنوی در عرصه‌های مختلف.»
بیانات، ۱۳۸۴/۰۶/۳۱	مشروعیت دفاع بر اساس فقه اسلامی	«دفاع در برابر تجاوز، بر همه مسلمانان واجب است و این یک حکم قطعی شرعی است.»
بیانات، ۱۳۷۵/۰۵/۲۹	پابندی به تعهدات بین‌المللی مشروع	«در دوران جنگ هم ما به قواعد انسانی و بین‌المللی، که با شرع همخوانی داشت، پایبند ماندیم.»
بیانات، ۱۳۸۷/۱۰/۱۳	حفظ حقوق مردم در شرایط جنگی	«در دفاع مقدس، حتی در سخت‌ترین شرایط، اجازه ندادیم حقوق اساسی مردم تضییع شود.»
بیانات، ۱۳۸۲/۰۶/۲۶	ولایت و فرماندهی مشروع	«در نظام اسلامی، فرماندهی کل نیروهای مسلح باید تحت ولایت فقیه باشد تا مشروعیت و انسجام آن حفظ شود.»
بیانات، ۱۳۸۹/۰۴/۱۶	حرمت تعرض به غیرنظامیان	«در جنگ ما به غیرنظامیان تعرض نکردیم؛ این خط قرمز اسلامی است که باید همیشه رعایت شود.»
بیانات، ۱۳۹۶/۱۱/۱۶	تقویت فرهنگ شهادت طلبی	«در مسئله‌ی فرهنگ شهادت، آنچه اهمیت بنیادین دارد، رسیدن به سطحی از ایمان و ایثار است که فرد خودآگاهانه و داوطلبانه آماده باشد با بذل جان خویش در مسیر تحقق اهداف متعالی دینی و الهی گام بردارد.»

مؤلفه‌های بعد مدیریتی نظریه دفاع همه‌جانبه در منظومه دفاعی-امنیتی امام خامنه‌ای با تأکید بر تجربه دفاع مقدس

تصویر زیر اجزای مؤلفه‌های بعد مدیریتی نظریه دفاع همه‌جانبه در منظومه دفاعی-امنیتی امام خامنه‌ای با تأکید بر تجربه دفاع مقدس را نشان می‌دهد.

تصویر ۱۰- مؤلفه های بعد مدیریتی نظریه دفاع همه جانبه در منظومه دفاعی-امنیتی امام خامنه ای با تأکید بر تجربه دفاع مقدس: مفاهیم و جملات مرجع (محقق)

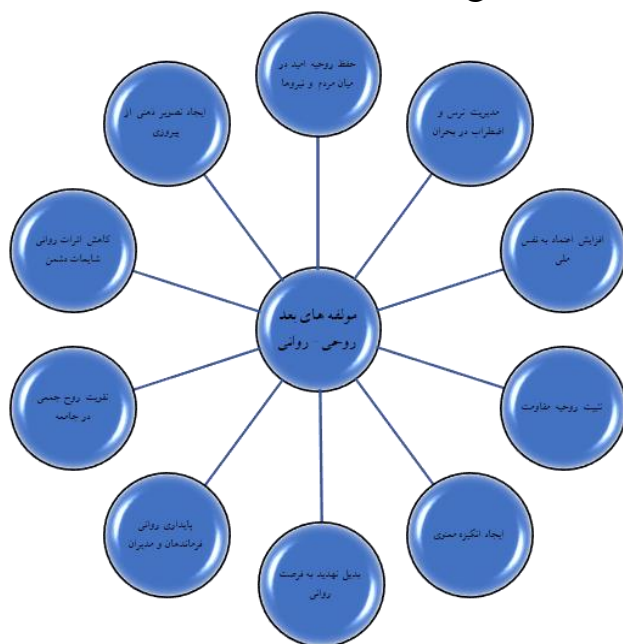
جدول زیر، مفاهیم و جملات مرجع مربوط به هر یک از اجزای مؤلفه های بعد مدیریتی نظریه دفاع همه جانبه در منظومه دفاعی-امنیتی امام خامنه ای با تأکید بر تجربه دفاع مقدس را نشان می دهد.

جدول ۸- مؤلفه های بعد مدیریتی نظریه دفاع همه جانبه در منظومه دفاعی-امنیتی امام خامنه ای با تأکید بر تجربه دفاع مقدس: مفاهیم و جملات مرجع (محقق)

منبع	مفهوم	نقل قول مرجع
بیانات، ۱۳۹۳/۰۶/۲۵	مدیریت جهادی	«دوران دفاع مقدس به ما نشان داد که با کار جهادی می توان از بن بست ها عبور کرد.»
بیانات، ۱۳۸۹/۰۶/۳۱	تصمیم گیری سریع در شرایط بحرانی	«در لحظات حساس جنگ، فرماندهان با سرعت عمل، مسیر نبرد را تغییر می دادند.»
بیانات، ۱۳۸۴/۰۱/۱۵	ساختار سازمانی منعطف	«در میدان جنگ، سازمان دهی نیروها باید متناسب با شرایط آنی تغییر کند.»
بیانات، ۱۳۷۹/۰۶/۰۹	تمرکز بر هدف اصلی	«اگر در دفاع مقدس هدف را گم می کردیم، نیرو و توانمان پراکنده می شد.»
بیانات، ۱۳۸۲/۰۴/۰۵	تقویت روحیه و انگیزه	«فرمانده باید پیش از همه، امید و انگیزه را در دل

نبروها	رزمنده‌ها زنده نگه دارد.
بیانات، ۱۳۸۳/۰۱/۲۰	«پیروزی‌های بزرگ جنگ نتیجه همکاری و هماهنگی هماهنگی بین‌سازمانی نیروهای گوناگون کشور بود.»
بیانات، ۱۳۹۰/۰۹/۰۹	«اتکا به بسیج مردمی یکی از رازهای موفقیت مدیریت جنگ بود.»
بیانات، ۱۳۹۱/۰۴/۱۲	«با منابع کم، اما مدیریت درست، توانستیم مقاومت کنیم.»
بیانات، ۱۳۸۵/۰۶/۲۲	«در جنگ، فرماندهان بزرگ تصمیم‌ها را با مشورت و همفکری می‌گرفتند.»
بیانات، ۱۳۸۸/۰۶/۱۶	«هر عملیات جدید بر پایه تجربه‌های پیشین طراحی می‌شد.»
موفق گذشته	الگوگیری از تجربه‌های موفق گذشته

مؤلفه‌های بعد روحی - روانی نظریه دفاع همه‌جانبه در منظومه دفاعی - امنیتی امام خامنه‌ای با تأکید بر تجربه دفاع مقدس
 تصویر زیر اجزای مؤلفه‌های بعد روحی - روانی نظریه دفاع همه‌جانبه در منظومه دفاعی - امنیتی امام خامنه‌ای با تأکید بر تجربه دفاع مقدس را نشان می‌دهد.

تصویر ۱۱- مؤلفه‌های بعد روحی - روانی نظریه دفاع همه‌جانبه در منظومه دفاعی - امنیتی امام خامنه‌ای با تأکید بر تجربه دفاع مقدس: مفاهیم و جملات مرجع (محقق)

جدول زیر، مفاهیم و جملات مرجع مربوط به هر یک از اجزای مؤلفه‌های بُعد روحی- روانی نظریه دفاع همه‌جانبه در منظومه دفاعی-امنیتی امام خامنه‌ای با تأکید بر تجربه دفاع مقدس را نشان می‌دهد.

جدول ۹- مؤلفه‌های بُعد روحی- روانی نظریه دفاع همه‌جانبه در منظومه دفاعی-امنیتی امام خامنه‌ای با تأکید بر تجربه دفاع مقدس: مفاهیم و جملات مرجع (محقق)

منبع	مفهوم	نقل قول مرجع
بیانات، ۱۳۹۰/۰۶/۳۱	حفظ روحیه امید در میان مردم و نیروها	«در سخت‌ترین روزهای جنگ، امیدواری به پیروزی، موتور حرکت کشور بود.»
بیانات، ۱۳۹۲/۰۹/۰۶	مدیریت ترس و اضطراب در بحران	«در دفاع مقدس، باایمان و آرامش، بر ترس ناشی از تهدید دشمن غلبه کردیم.»
بیانات، ۱۳۸۵/۰۱/۱۸	افزایش اعتمادبه‌نفس ملی	«ملت ایران در جنگ به این باور رسید که می‌تواند بر قدرت‌های بزرگ غلبه کند.»
بیانات، ۱۳۸۷/۰۶/۲۶	تثبیت روحیه مقاومت	«ایستادگی مداوم، دشمن را ناامید و نیروهای ما را مصمم‌تر کرد.»
بیانات، ۱۳۶۸/۰۶/۱۰	ایجاد انگیزه معنوی	«یاد خدا، بزرگ‌ترین آرام‌بخش دل‌های رزمندگان در جبهه‌ها بود.»
بیانات، ۱۳۹۴/۱۲/۱۹	بدیل تهدید به فرصت روانی	«حمله دشمن، باعث شد ملت روحیه همبستگی و اعتمادبه‌نفس بیشتری پیدا کند.»
بیانات، ۱۳۸۲/۰۴/۰۵	پایداری روانی فرماندهان و مدیران	«فرماندهای که شجاع باشند، آرامش و قدرت تصمیم‌گیری را به نیروهای منتقل می‌کند.»
بیانات، ۱۳۸۸/۱۰/۱۹	تقویت روح جمعی در جامعه	«همه احساس می‌کردند سرنوشت مشترکی دارند و این احساس، پشتوانه روحی جنگ بود.»
بیانات، ۱۳۹۵/۰۴/۱۲	کاهش اثرات روانی شایعات دشمن	«با روشنگری و بیان حقیقت، می‌توان اثر تبلیغات منفی دشمن را خنثی کرد.»
بیانات، ۱۳۸۶/۰۶/۳۱	ایجاد تصویر ذهنی از پیروزی	«در ماندگاری و پیروزی جنگ، امیدواری مستمر به نتیجه نهایی نقش بزرگی داشت.»

نتیجه‌گیری

یافته‌های پژوهش حاضر با تمرکز بر مؤلفه‌های نظریه دفاع همه‌جانبه در منظومه دفاعی-امنیتی امام خامنه‌ای و با بهره‌گیری از تجربه دفاع مقدس، نشان داد که این نظریه نه صرفاً یک چارچوب

مفهومی بلکه یک الگوی راهبردی عملیاتی است که از جامعیت و انعطاف‌پذیری بالا برخوردار است. ساختار ۹ بُعدی شناسایی شده شامل ابعاد سیاسی، اجتماعی، فرهنگی، اقتصادی، فقهی - حقوقی، علمی، نظامی، مدیریتی و روحی - روانی، با یکدیگر پیوندی ارگانیک دارند و شبکه‌ای هم‌زمان از قدرت نرم و سخت را شکل می‌دهند.

ویژگی برجسته این منظومه مردم‌پایگی دفاع، استفاده هوشمندانه از ظرفیت‌های بومی و اتصال مستمر بین لایه‌های راهبردی، عملیاتی و تاکتیکی است. یکپارچگی این ابعاد سبب می‌شود که در شرایط تهدید، نظام دفاعی کشور بتواند تصمیم‌گیری سریع، واکنش انعطاف‌پذیر و بسیج همه‌جانبه منابع را محقق کند. افزون بر این، تلفیق اصول فقهی-حقوقی باتجربه نظامی، قدرت دفاعی را در چارچوب مشروعیت دینی و مقبولیت اجتماعی تثبیت کرده و جایگاه ژئوپلیتیکی ایران را در معادلات منطقه‌ای ارتقاء می‌بخشد.

عدم شفافیت در تبیین یا اجرای ناقص این مؤلفه‌ها می‌تواند پیامدهایی چون کاهش بازدارندگی، اختلال در توازن دفاعی-امنیتی، و افزایش آسیب‌پذیری در برابر حملات ترکیبی را به همراه داشته باشد. از این‌رو، نهادینه‌سازی این الگو در کلیه سطوح سیاست‌گذاری و آموزش، ضرورتی راهبردی است.

پیشنهادات کاربردی و عملیاتی

- سیاست‌گذاری و ساختارسازی (کارکرد: انسجام و هماهنگی ملی).
- آموزش و فرهنگ‌سازی (کارکرد: توانمندسازی و آگاهی عمومی).
- توانمندسازی اقتصادی و فناورانه (کارکرد: خوداتکایی و پایداری اقتصادی).
- هم‌افزایی قدرت نرم و سخت (کارکرد: بازدارندگی و نفوذ منطقه‌ای).
- مدیریت بحران و سناریونویسی (کارکرد: واکنش سریع به تهدیدات نوین).
- یکپارچه‌سازی اطلاعات و رصد هوشمند (کارکرد: پیش‌بینی و پیشگیری از تهدید).
- تقویت سرمایه اجتماعی در امنیت (کارکرد: افزایش تاب‌آوری جامعه).
- ارتقاء دیپلماسی علمی - فناوری دفاعی (کارکرد: دسترسی به دانش و فناوری نوین).
- بازیابی و بازمهندسی تجربه دفاع مقدس (کارکرد: بهره‌برداری از دانش بومی گذشته).
- تقویت پدافند غیرعامل و آمادگی شهری (کارکرد: کاهش آسیب‌پذیری زیرساخت‌ها).

منابع

- افتخاری، اصغر و شامانی، مجید (۱۴۰۱). امنیت ملی در اندیشه مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی). امنیت ملی، ۱۳(۴۹)، ۹-۳۶.
- ترکاشوند، جلال و مهدیان، حسین (۱۴۰۰). تبیین نظام‌مند اندیشه‌ی دفاعی مقام معظم فرماندهی کل قوا، مدیریت نظامی، ۲۰(۴)، ۱-۳۰.
- حبیب‌زاده، قاسم (۱۳۹۸). ابعاد امنیت از منظر امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی). امنیت ملی، ۹(۳۱)، ۷-۲۲.
- حجازی، سید امین (۱۴۰۱). نقش حضرت آیت‌الله خامنه‌ای (مدظله‌العالی) در دفاع مقدس در دوران ریاست‌جمهوری (۱۳۶۰-۱۳۶۷)، مطالعات دفاع مقدس، ۸(۲)، ۱۸۵-۲۰۹.
- خامنه‌ای، سیدعلی (۱۳۹۲). مجموعه بیانات حضرت آیت‌العظمی خامنه‌ای درباره مهارت‌ها و فنون تحلیل سیاسی، به کوشش پایگاه اطلاع‌رسانی دفتر حفظ و نشر حضرت امام خامنه‌ای، مؤسسه پژوهشی فرهنگی انقلاب اسلامی، تهران، انتشارات انقلاب اسلامی.
- خامنه‌ای، سید علی، مجموعه بیانات، قابل دسترسی در (www.khamenei.ir).
- دهقان، حسین (۱۳۹۴). دفاع همه‌جانبه و مردم‌پایه در نظام جمهوری اسلامی ایران. علوم و فنون نظامی، ۱۰(۲)، ۲۳-۵.
- رضایی، یدالله (۱۳۹۷). دکترین دفاع همه‌جانبه؛ مبانی، اصول و الزامات. سیاست دفاعی، ۲۶(۱۰۲)، ۸۹-۱۱۲. تهران: دبیرخانه شورای عالی امنیت ملی.
- سوری، حسین؛ رنجبر، قاسم؛ محمدی، محمدرضا (۱۴۰۱). تحلیل جایگاه قدرت نرم جمهوری اسلامی ایران در بازدارندگی دفاعی، مطالعات دفاع مقدس، ۸(۲)، ۱۶۳-۱۸۳.
- فتحی، محمد جواد؛ عبیوضی، محمدرحیم و پیرانی، شهره (۱۳۹۹). جایگاه راهبرد بازدارندگی برون‌مرزی در منظومه دفاعی امنیتی جمهوری اسلامی ایران در آسیای جنوب غربی، سیاست جهانی، ۲(۹)، ۲۶۴-۳۰۲.
- فرزندی، عباسعلی؛ روشن روان، الله بخش؛ علایی آوارگانی، جواد (۱۴۰۱). بعد سیاسی مکتب دفاعی-امنیتی جمهوری اسلامی ایران، دانشگاه دفاع ملی، مکتب دانا.
- فرزندی، عباسعلی؛ روشن روان، الله بخش؛ موسلی، مهدی (۱۳۹۹). بعد سیاسی نظریه امنیتی انقلاب اسلامی، دانشگاه دفاع ملی، مکتب دانا.
- معین، محمد (۱۳۸۰). فرهنگ فارسی، امیرکبیر، تهران ج ۱.
- میرمحمدی، سید جمال (۱۳۹۸). مبانی، اصول و شاخص‌های تعلیم و تربیت منابع انسانی سازمان‌های دفاعی مبتنی بر آموزه‌های دینی، تهران: دانشگاه عالی دفاع ملی و تحقیقات راهبردی.
- نرم‌افزار سیمای ولایت.
- نرم‌افزارهای دیداری شنیداری.

Boyatzis, R. E. (1998). *Transforming qualitative information: Thematic analysis and cod development*. sage.